

КОНСТАНТИН КОНСТАНТИНОВ ГРАДЧЕТО

chitanka.info

Засрамено от собствената си незначителност, то се гуши между трите рошави хълма, зад които тъмнее Балканът. То не се вижда отникъде, освен когато се влезе в него. То е като крайпътните камъни, като изсъхнал дънер, сраснало с пръстта, с опадалата шума, безлично, изоставено и кротко. Неговото полуизличено име не напомня нищо. То почти няма име.

Дълги часове са се изнизали от заранта. Каруцата е пяла своята жаловита, несвършваща песничка. Редили са се завой, падини и урви. Привечер наоколо като че няма нищо друго вече, освен тая посърнали полета със сребърни паяжинки, далеч на хоризонта ръждивите гори и това опалово небе, в което се топи всеки звук на есенния ден. И току изведнъж, вляво, през жилестите клони на стар орех, изникват сини первази на църква с кубе и кръст над него. Прашният път се превръща в тясна разкривена уличка, от двете страни се навеждат двукатни почернели къщи с капаци, изплувва в дъното схлупено кафененце с асма и двама старци под нея. Това е градчето.

От тоя час нататък времето изчезва. Остава само тишина — бистра, бездънна, безбрежна, като спокоен, потопил целият свят океан. Остава само сън, който през нощта е гъст и черен, а денем ленив и лъчист. В радиус трийсет километра наоколо няма селище, по-голямо от няколко колиби. Пощата пристига дважд седмично. И градчето е малка столица на тоя край, без да бъде дори център на околия.

Чернозеленикави стрехи се навеждат над уличката като кривнати, позеленели от старост калпаци. До ъгъла лъщи повиснал на тел бръснарски леген, а на прозорчето под него се мъдри буркан с пиявици и саксийка босилек. Отсреща е бакалницата с натрупани пред вратата буци каменна сол, гвоздеи, провесени въжа, а зад прашните стъкла — връзка моливи, тетрадки и къс почерняла наденица. Мирише на прах, на катран и сено. Слънцето пече затворените кепенци на предишните мутафчийски дюкяни. Бръмчали са някога масури и чепкала, навивали са се гайтани, козяци и чулове, скърцали са кервани към Узунджово, Едирне и Стамбул. Някогашният конак, тежка каменна сграда с хладен пруст, дървени колони и избуяла градина отзаде, носи днес избеляла табела: „...ски полиц. участок“. Една запустяла джамия до него с пречупено минаре и две щъркови гнезда спи, удавена в бърз и бръшлян. Тук уличката се разтваря в пътя, който води към Балкана. Гъста букова гора пълзи нагоре, към баирите, дето са мандрите, и

възлиза още по-нагоре: хе там, в усойните пазви над тях, белеят два чарка.

Денем тоя път е пуст. Сегиз-тогиз горски стражар с цървули и метната на ремък пушка слиза, почернял, опрашен. Вечер поскърцват коли с греди и спират в долния край. Но всеки ден, след шест часа, по тоя път излиза на разходка малкото общество на градеца. Тук е директорът на прогимназията, дребен, очилат, с вечно бременната си жена и балдъзата — суха и напудрена стара мома. Тук е черният, мустакаат акцизен, секретарят на общината — мършав момък с галузник и сламена шапка. И мировият съдия е тука — едър поприведен мъж с редки мустаци и уморен поглед, винаги наметнат с пардесю. Той не е тукашен, вдовец, саможив и неврастеник. Той се смята туберкулозен и постоянно е зает с грижи около здравето си.

Те се разхождат бавно, прилично, докато долу светне първият фенер. Тогава почти изведнъж пътят опустява, сякаш хората са се стопили в мрака. Съдията се е отдалечил доста и бърза да се прибере. Лек ветреца иде от Балкана — тънък, пресен, студен като изворна вода. Съдията облича пардесюто, закопчава се, разкършва рамене и крачи из потъмнелия път. В сухата царевица нещо невидимо шумоли, сякаш хайдушки стъпки дебнат отзаде. Един прилеп безшумно прелита наблизу. Тръпки полазват по гърба на едрия мъж и той бърза да отmine по-надолу.

След час градчето изцяло тъне в мрака. Сам в своята тясна като гроб стаичка, съдията не може да заспи. Преглежда още веднъж насрочените за утре дела, отваря прозорчето и сяда отново на масата. Пламъкът на газената лампа потрепва и заедно с ветреца в стаичката нахлува дълбоката, мълчалива, гъста нощ. Той потръпва, прислушва се: нищо, никакъв шум, никакъв звук, ни най-мъничко шумолене. Земята е умряла, небето изчезнало и в черната онемяла вселена той е единственият жив — самин срещу зиналата пустота. И неусетно някакъв безимен, лепкав ужас се плъзва в цялото му същество, хваща косите му, дърпа ги, стиска гърлото му, блъска сърцето му. Той скача, затваря прозореца, угася лампата и бързо ляга. Ала ужасът не престава — наопаки, все повече расте. Сега едва доловимо се чува тих шум, някакво леко пърхане на криле, меко драскане по стените, нещо е влязло и хвърчи из тъмната стая, някоя пеперуда, някое насекомо, привлечено от светлината и затворено, се бърхти да излезе. И това

шумолене, тоя единствен звук е още по-страшен от беззвучието, предателски мек, зловещ, невидим, излюпен от мълчанието. Студен пот мокри челото на настръхналия човек, конвулсии свиват тялото му, той едва намира сили да запали отново лампата и пада, капнал и безпааметен.

Заранта из улицата се носи равна глъчка. Денят е пазарен и долу на мегдана се разпрягат коли. Пред съдилището се трупат селяни. От околийския град са пристигнали двама адвокати с чанти и законници и щъкат между хората. До обяд пазарът и делата се свършват, колите полека се изнизват и градчето отново притихва. Небето се намусва, ситен дъждец зачуква по покривите. Една вратня се отваря, показва се едра, запретната до над лакти боса мома, с големи, кафяви очи и тъмни коси. Буйната и снага напруга шарената басмена рокля. Издрънкват котли, тя изтичва до чешмата. От срещния прозорец акцизният и секретарят на общината надничат към улицата. Секретарят мълчаливо гледа, гледа, и току дига вежди: „Хай да му се не види, кога порасна Дена толкова? Вчера беше ей такава сухо циганче, пък я виж сега как се е наляла... Като нар“... Погледът се замъглява, по лицето му се разлива мечтателна усмивка. Акцизният дърпа мустак, намигва и го бутва с лакът: „Де холан, адаш, и ти... Нар, ама докато не се е разпукал... Ела подир пет години да я видиш, като народи две-три деца... Ще замяза на мешин... Женска хубост ден до пладне...“ — и премята синджирчето на пръста си. Секретарят все пак още веднъж наднича към чешмата. После слизат двамата и отиват в кръчмата на Танаса да чакат пощата.

Събития няма в градчето. Те идват винаги отвън. Мънички, лениви, едни и същи, но все пак събития. Сборът на св. Петка е едно от тях. Тогава от седмици напред всички къщи се готвят, момите шият премени, дечурлигата всяка вечер броят дните. Тогава малкият манастир, десетина километра оттук, зашумява от глъчка, тропот на коли, коне и гайди. От заранта градчето опустява. А там се варят курбани, слагат се софри, вият се хора и песни. Привечер талигите

трополят, обкичени с натезнели от месо и вино хора. В тия глухи есенни нощи се зачеват бъдещите стопани на старите изкривени къщи.

Друго събитие е пристигането на следователя. Най-малко двама през годината той редовно идва от окръжния център. Неговото посещение се очаква — то е зловещо посещение. Рано заранта из някой двор се вдига олелия, запищи и занарежда жена, съседните порти се отварят и затръшват, по ъглите се събират хора. Пак някого са утрепали на чарковете... Късно вечерта пристигат следователят и околийският лекар и отсядат при Танаса. Един стражар се изправя при вратата и разпъжда събраните дечурлига. Около масата на пристигналите се въртят мъже, разправят, питат, отсъждат. Съдията се е оживил, усмихва се, запитва за новини из града, из министерството... На заранта следователят и лекарят поемат с коне към Балкана за оглед и аутопсия и чак вечерта се връщат. С волска кола смъкват и трупа в къщи и на малката порта увисва парче чер плат с кръст в средата.

А на другия ден всичко си тръгва по старому. Хората се пръсват из бахчите, в гората, децата отиват и се връщат от училище, като дигат облаци прах с босите си нозе. Денят е съботен. Довечера на мегдана в долния край ще има хоро. Пред вратите напояват и помитат, берберинът непрекъснато бърсне и плиска из улиците легени сапунена вода. Слънцето се спуска над високите червеникави гори. Камбаната звъни. А долу, на мегдана, ручилото вече се нагласява. Минават момичета, хванати подръка, в полуселски-полуградски премени. Засукал тънък мустак, бърза закъснял ерген и върти в ръка мораво димитровче. Сега вече гайдата завива тънко-тънко, а ручилото мазно приглася. Свирачът, надул бузи, зачервен и облещен, потропва с ковани кундури. Хорото се люшва, отначало малко тромаво, после плавно и мерно, после заситни-заситни и се сбере накуп, па току изведнъж се разгъне, друсне равно-равно и се разшири като жив и пъстър колан. Пристигат нови откъм гробищата. Някой запитва: „Изпратихте ли го?“, „Изпратихме го, бог да го прости!“ После един тук, друг там разкъсват за миг сплетената верига, хващат здраво подадените ръце, подвикват късо и удрят токове о земята. Встрани секретарят и акцизният оглеждат заруменелите моми и си смигат. Откъм полето с проточено мучене се връща градската черда.

Съдията вечеря по-рано тоя ден и тръгва пак самин да се поразходи. Не му се спи. Не му се седи и в кръчмата. Нито в кафенето. Топло му е, а покашлюва. Настинал е навярно снощи... Ама поне си поприказва — за половин година... Пътят е пуст. Всички са долу тая вечер, на хорото. И то вече свършва... Каква тъмнина... чак чоголоно ти става... Следователят е пристигнал вече в града. И докторът. Късно е. Време е и той да се прибира...

И съдията затръшва пътната врата, минава в тъмното през двора, напипва разкривената дървена стълбица и драсва кибрит да си светне по пътя.

В тоя същи час блесналите улици на милионни градове бучат от движение, електричество и тълпи. Под стъклените куполи на грамадни гари пъхтят под пара бързи влакове, хора тичат по шумните перони, качват се в светли купета, усмихват се, махат кърпички. Из огромните пристанища излизат океански параходи със стотици светнали прозорчета, цели звучащи от трескава глъчка, музика и смях. Излизат с трикратен рев и потъват в нощта, запътени през океаните, към далечните непознати брегове на земята.

1930

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.